

DĒDĒS EIBO RŪSYS

Tamsiame rūsyje Rubenas su bename kate glaudėsi taip arti, kad jų kvėpavimas trikdė tylą it vienas kuždesys.

Berniukui ant liesų kojų užsitraukus sudriskusią antklodę, po jais sušlamėjo ir sugurgždėjo seni laikraščiai. Vaikas sudrebėjo, o katė susirangė dar arčiau, niuktelėdama į sugniaužtą jo kumštį. Delne Rubenas gniaužė savo geltoną ženklelį – žydišką žvaigždę. *Juif*, žydas, štai kas jis. Ženklelis siejo jį su praeitimi, su sinagoga ir rabinu Solomonu pasišiaušusiais antakiais ir akiniais auksuotais rėmeliais, su draugais ir šeima, kuriuos sulaukė daugiau nei prieš tris savaites, dar liepą – tą pačią dieną, kai jie pabėgo į dėdės Eibo rūšį. Mama norėjo ženklelį išmesti. Bet Rubenui jis buvo svarbus. Jai nematant, berniukas kyštelėjo ranką į šiukšlių dėžę ir, išstumdęs gličias bulvių lupenas bei kopūstų lapus, jį susirado. Tiesiog neįstengė paleisti ženklelio.

Iš pradžių Rubenas didžiavosi geltona žvaigžde – tegu visi žino, kad jis žydas! Dabar savo paslaptį tvirtai gniaužė kumštyje, o nudriskęs audinys kuteno delną. Nebegalėjo rizikuoti nešioda-

BERNIUKAS SU ŽVAIGŽDE KOJINĖJE

mas žvaigždę, bet negalėjo ir jo išmesti. Tarsi tai padaręs pasiduotų. Naktį visada laikė žvaigždę prie savęs, stipriai spaudė prie krūtinės, o dieną nešiojo paslėpęs bate po kaulėtu kulnu. Ženkležį margino dėmė nuo vandens, prasisunkusio per skylėtą bato odą.

Rubenui vėl apsigvertus, sušnarėjo žiurkių apgraužta antklo dė ir drykstelėjo berniukui odą. Katė sumurkė, lyg žinotų, kaip ir berniukas, kad jie kol kas saugūs. Bet Rubenas bijojo ryto. Kiekvieną dieną prancūzų policininkai ir vokiečių kareiviai su urzgiančiais vokiečių aviganiais naršė po Paryžiaus gatves medžiodami tokius žmones kaip jis – žydus. Ginkluoti vyrai buvo it šunys: jų blizgančiose geltonose akyse spindėjo medžioklės įniršis. Rubeno vokai trūkčiojo, mintyse jis regėjo aštrius baltus šunų dantis, įsivaizdavo juos smingant giliai į kūną, matė vyrų vypsnius, jiems pakėlus šautuvus ir paspaudus svirteles.

Berniukas krūptelėjo ir aiktelėjęs pabudo. Katė galva pasitrynė jam į ranką ir toliau murkė lygiai ir ritmingai lyg širdies plakimas. Ieškodama maisto pašniukštinėjo Rubeno ranką, tebegniaužiančią geltoną žvaigždę.

– Atsiprašau, nieko tau neturiu, – sumurmėjo jis. It pritardamas gyvūnėliui iš alkio suurgė jo paties pilvas.

Katė sukniaukė, ir Rubenas ištiesė ranką, būgštaudamas, kad nepažadintų šalia miegančio tėvelio. Katė lyžtelėjo ją šiurkščiu liežuviu, o berniukas paglostė jai galvą. Nubraukė medžio skiedras, kurios tikriausiai apkibo kailį, kai murklė vėlai vakare įsmuko į rūsį pro išpuvusią grindlentę. Šį kartą ji buvo prapuolusi kelias dienas – tikriausiai ieškojo maisto, kurio negalėjo duoti Rubenas.

DĒDĒS EIBO RŪSYS

– Kur tu vis dingsti? – sukuždėjo berniukas į jos minkštą kailį.

Atsakymo nesitikėjo. Rubenas ir benamė katė – jie vienas iš kito nieko nesitikėjo. Berniukas ją pavadino Tigre vildamasis, kad tas nuožnumas padės ją apsaugoti. Regis, katei nerūpėjo, kaip ją vadina. Ji ateidavo ir išeidavo kada užsimaniusi, buvo pati sau šeimininkė.

Bet šią akimirką jai, regis, tiko būti su berniuku. Katė pasitrynė į jį kaulėta galva. Ritmingas palaimingas murkimas susiliejo su šalia miegančio tėvelio knarkimu. Kol tėvelis miegojo, mamytė budėjo prie rūsio laiptų – klausėsi kiekvieno krustelėjimo viršuje, nes bet kurią akimirką policija galėjo įsibrauti į dėdės Eibo namą ir jį apieškoti. Ji sakė, kad policija nerastų jų rūsyje, bet Rubenas nebuvo toks tikras. Šunys turi gerą klausą ir jautrią uoslę.

Jis prisitraukė Tigrę arčiau, bet staiga katė stryktelėjo nuo jo, tik siūbtelėjo vėjas. Po sekundėlės rūsyje cyptelėjo žiurkė – tamsoje graužiko baimė atrodė dar didesnė. Po prislopinto triukšmo kažkas subildėjo ir trinktelėjo, paskui trakstelėjo – berniukas net krūptelėjo. Pagaliau stojo tylą. Tigrė vėl užsiropšė Rubenui ant pilvo ir ėmė laižytis letenėles. Rubenas nusisuko vengdamas jai iš nasrų sklindančio žiurkės tvaiko. Tvirčiau susisupo į apskurusius marškinius.

Laikraščiai sušnarėjo mamytei šmurkštelėjus į lovą, tada su niurnėjęs atsistojo tėvelis – jo eilė stovėti sargyboje. Rubenas mikliai pasikišo geltoną ženklelį po nugara. Kartais, ypač kai sapnuodavo šunis, mamytė tamsoje paimdavo jį už rankos. Jei

BERNIUKAS SU ŽVAIGŽDE KOJINĖJE

rastų kaulėtais pirštais spaudžiamą žvaigždę, sucaksėtų liežuviu ir jį supeiktų šaižiu iš nerimo balsu.

Katė sumurkė, lyg protestuodama dėl sutrikdytos ramybės. Rubenas pirštais perbraukė Tigrei per pilvą, užčiuopė išsikišusius šonkaulius, visai kaip jo. Paskui pakėlė ranką aukščiau pakasyti už ausų, kol katė vėl sumurkė.

– Rubenai, – tamsoje sukuždėjo mamytė, – kas ten per garsas?

– Katė.

Ji atsiduso.

– Mes negalime išmaitinti dar vienos burnos.

– Bet, mamyte, ji pati susiranda maisto. – Prisiminęs žiurkę Rubenas užsidengė burną.

– Rubenas nekaltas, kad katės visada jį susiranda. Pameni Bina? – paklausė tėvelis.

Mama šnirpštelėjo.

– Rozos katę?

Rubenas vėl paglostė Tigrei kailį, ir katė garsiau sumurkė.

Jis nematė vyresniosios sesers Rozos nuo jos vestuvių su Adamu pernai. Nebuvo nei laiko, nei pinigų didelei šventei, todėl jie apsiėjo su paprasta ceremonija sinagogoje. Mama pareikalavo, kad jiedu susituoktų prieš Rozai iškeliaujant į Prancūzijos pietus gyventi su Adamu.

– Taip, ji buvo Rozos katė. Bet visada kažkaip atsidurdavo Rubeno kambaryje, – tėvelis nusijuokė. – Nemanau, kad Bina judu atskyrė.

Visi sakė, kad Rubenas su Roza panašūs... Tokie pat banguoti plaukai, tokios pat tamsios akys. Bet katės protingos, ir Bina tikrai juodu skyrė.

DĖDĖS EIBO RŪSYS

– Bina žinojo, kad aš irgi mėgstu kates. O Roza neprieštaravo.

Pagalvojus apie seserį, Rubenui nudiegė paširdžius. Nors ji jam komanduodavo ir jį erzindavo, berniukas jos pasiilgo.

– Kada vėl juos pamatysime? – paklausė jis.

– Adamui Rozos reikia labiau nei mums, – atsakė tėvelis. – Ir ji bus saugi su savo vyru.

Rubenas tai žinojo, bet jam vis tiek buvo neramu, kad Roza gyvena ūkyje, kuri vieną kartą jau subombardavo. Per antpuolį žuvo Adamo mama, o tėtis buvo sužeistas. Vyras išsivežė Rožą padėti rūpintis jos uošviu ir ūkiu.

– Taisytoja, – taip mamytė pavadino Rožą, kai jie atsisveikino. – Gali padaryti tik tai, kas įmanoma. Visko nesutaisysi. – Ji stipriai apkabino dukrą.

– Galiu pabandyti, – Roza nusišypsojo ir pasisuko į Rubeną.

– Pasisaugok, Balandėli, – pasakė ji. Švelniai pabučiavo broliukui į skruostą, o tada išėjo su Adamu. Tai buvo prieš dešimt mėnesių, ir nuo tada jie negrižo.

Rubenas suko Tigrės uodegą apie pirštą.

– Kodėl ji mums neberašo?

– Gal ir rašo, – atsiduso tėvelis. – Laiškai gali pasimesti.

– Žmonės taip pat, – sukuždėjo mamytė. – Tikėkimės, kad jie atsiras.

Nuo karo pradžios daug žmonių pradingdavo ir nebeatsirasdavo. Kiekvieną naktį daugybė jų įsibraudavo į Rubeno mintis ir neleisdavo jam užmigti. Jo mokytojų nebebuvo. Geriausių draugų Ezro ir Džilo nematė nuo tada, kai uždarė mokyklą. Kitų nematė nuo sulaikymų. Rubenas prašė Dievo juos apsaugoti.

BERNIUKAS SU ŽVAIGŽDE KOJINĖJE

– Netrukus juos pamatysime, – pasakė tėvelis ir nuėjo prie rūsio laiptų.

Tėvelis kalbėjo užtikrintai, bet Rubenas nesuprato, kaip jis gali būti tikras, kai jie dėdės Eibo rūsyje slėpėsi nuo policijos ir kareivių, kurie marširuodavo gatvėje.

Mamytė tamsoje apkabino Rubeną, o katė sumiaukė, lyg taip pat laukdama dėmesio.

– Reikia pabandyti užmigti. Netrukus išauš, – tarė mamytė.

ATRASTI

Rubenas pabudo jiems virš galvos sudundėjus žingsniams. Jis nusisuko nuo mamytės, įsikišo ženklelį į batą ir apsiavė.

Dėdė Eibas šūktelėjo:

– Kelkitės, paruošiau pusryčius. – Jam pakėlus lentas, į rūšį tvykstelėjo vyriškio laikomo prožektoriaus šviesa, ant laiptų budėjęs tėvelis prisimerkė.

Rubenui suurgė pilvas užuodus skrebučius su sviestu. Jie jau ne vieną dieną sočiai nevalgė.

Katė atsistojo ir dirstelėjo į išėjimą iš rūsio. Rubenas abiem rankomis bandė ją sulaikyti, bet ta išsprūdo pro pirštus ir užlėkė mediniais laiptais į viršų. Rubenas šoko iš paskos ir užbėgo laiptais pro tėvelį šaukdamas:

– Tigre, Tigre! Sugrižk!

Dėdė Eibas užstojo vaikui kelią.

– Paleisk ją!

Rubenas pamatė pirmo aukšto langus nušvitusius blausia pirmųjų aušros spindulių šviesa. Katė stryktelėjo ant palangės

BERNIUKAS SU ŽVAIGŽDE KOJINĖJE

ruošdamasi sprukti. Vos pakils saulė, gatvės bus pilnos ginkluotų vyrų su šunimis, Tigrei ten bus nesaugu. Rubenas negalėjo jos paleisti.

Jis prasibrovė pro dėdę Eibą ir metėsi katei iš paskos. Stryktelėjęs užkliuvo už kilimo, po kuriuo buvo paslėptas nusileidimas į rūsį, kampo. Krisdamas užkliudė stalą ir nuvertė žalvarinę žvakidę. Ji dunkstelėjo atsitrenkusi į virtuvės langą.

Blausioje šviesoje atsirado vyro veidas, prisispaudęs prie stiklo.

Rubenas aiktelėjęs puolė ant žemės, vildamasis, kad jo nepastebėjo.

Bet kažkas jau daužė priekines duris. Vyriškas balsas garsiai užriko:

– Atidarykite!

Rubenas nušliaužė grindimis, širdis daužėsi į medines lentas. Reikėjo paklausti dėdės Eibo ir paleisti Tigrę.

Dėdė Eibas iš tiesų nebuvo jo dėdė, tik geras žmogus, gėrėjęsis tėvelio siūtais batais. Jis sakė: „Žydai ir čigonai turi tokią pat teisę gyventi Paryžiuje kaip ir visi kiti“, ir priėmė juos į savo namus. Dėdė Eibas nebuvo žydas. Tačiau visi, kas bandė padėti žydams, sulaukdavo bėdų.

Beldimas į priekines duris sustiprėjo.

Dėdė Eibas spoksojo išplėtęs akis, drebančia ranka parodė į rūšio laiptus.

– Greitai leiskis žemyn.

– Tuoj pat atidarykite! – netilo šūksniai.

Dėdė Eibas šiurkščiai nustūmė Rubeną į rūsį ir gražino grindlentes į vietą.

ATRASTI

Rubenas nusirito į tamsą. Akimirką sėdėjo ant laikraščių sustingęs iš baimės. Regis, kažkur toli išgirdo dėdę atsakant ramiai, žiovaujant, it būtų ką tik atsibudęs:

– Einu.

Ranka sugriebė Rubeną. Jis pajuto jam į kūną smingant nagus.

– Ar tave pamatė? – sukuždėjo mamytė.

– Taip. – Akis nutvilkė ašaros.

– Ką tu padarei?

Rubenas nulenė galvą. Ką jis padarė?